

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Lahden kaupungin työllisyyspalvelut toteaa, että malli, jossa kotoutumiskoulutuksen järjestämisvastuu ja rahoitus on keskitetty kokonaan kunnille, on sinänsä kannatettavaa ja tukee kotoutumiskoulutuksen joustavaa ja tarkoituksenmukaista suunnittelua. Koulutuksen järjestäminen työvoimakoulutuksena voi kuitenkin heikentää monipuolisten koulutusten saatavuutta. Työvoimakoulutus on järjestämistapana jäykkä sekä matalan kynnyksen luku- ja kirjoituskoulutuksen että työn ohella suoritettavan koulutuksen toteuttamiseen.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirtäminen työvoimakoulutukseksi voi tuoda mukanaan koulutusta tarvitsevien työvoiman ulkopuolisten maahanmuuttajien keinotekoisien siirtymisen työllisyyspalveluiden asiakkaiksi ilman, että he ovat aidosti työnhakijoita. Työnhakuun liittyvien velvollisuuksien ja sanktioiden pelko voi jopa estää koulutuksiin hakeutumista. Asiakkuus aiheuttaa paljon ylimääräistä työtä työllisyyspalveluissa ja monimutkaisen prosessin asiakkaille verrattuna siihen, että koulutus olisi saatavilla matalan kynnyksen palveluna. Lisäksi tämä aiheuttaa sen, että kuntien rahoitusvastuu työttömyysetuuksista kasvaa.

Aikuisten perusopetuksen yläikärajaa pidämme esityksessä hyvänä, joskin se saattaa jättää joitakin henkilöitä tilanteeseen, jossa eteneminen on hyvin hankalaa. Ilman perusopetuksen tasoa taustalla henkilön on hyvin vaikea jatkaa mihinkään koulutukseen.

Rahoitusmallin muutos ja kuntien laajentunut järjestämisvastuu lisäävät kuntien työtä. Esityksessä ei siirretä rahoitusta vapaasta sivistystyöstä täysimääräisesti kunnille. Perusrahoituksen lisäksi valtion olisi huomioitava kunnille siirtyvät hallinnolliset kulut koulutusten järjestämisestä (mm. koulutusten hankintaprosessit, hallinnointi ja seuranta).

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen rahoituksen siirrossa ja jakamisessa tulisi huomioida alueelliset erot. Riippuen esim. siitä, mistä alueen pakolaiset vastaanotetaan, voi luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen tarve vaihdella paljonkin.

Yhtään uutta lakisääteistä palvelua ei pidä asettaa kunnille ilman, että ne korvataan täysimääräisesti. Tämä koskee myös tätä uudistusta.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus siirrettiin muutama vuosi sitten pois työhallinnon järjestämisvastuusta vapaaseen sivistystyöhön juuri siksi, että sen järjestäminen työvoimakoulutuksena on hankalaa ja siksi, että sen kohderyhmänä ovat vahvasti myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole työllisyyspalveluiden asiakkaita, esimerkiksi kotiäidit. Annettaisiin riittävä aika rakentaa malli, eikä asioita siirrettäisi edestakaisin lyhyellä aikavälillä.

Valmistelun pitäisi perustua tutkittuun tietoon, eikä hallituksen säästötavoitteisiin ja tilkkutäkkivalmisteluun.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Samanaikaisesti kun kotoutumisen määrärahoja leikataan rajusti, ovat kotoutumisen kielelliset tavoitteet edelleen samat. Tavoitetaso B1.1 on taso, johon kotoutuja tarvitsee keskimäärin vuoden koulutuksen. Rahoitus tulisi mitoittaa tämän mukaan.

Yhtään uutta lakisääteistä palvelua ei pidä asettaa kunnille ilman, että ne korvataan täysimääräisesti.

Kotoutumisen onnistumisessa korostuvat alkuvaiheen toimenpiteet. Tutkimusten mukaan alkuvaiheen motivaatio ja siinä tilanteessa tarjottu sopiva palvelu nopeuttavat kotoutumista merkittävästi. Hyvin ajoitetun kotoutumiskoulutuksen tulokset näkyvät myös kotoutuneen tulotasossa muutaman vuoden jälkeen. Tästä syystä kotoutumisen rahoitus tulisi olla riittävä siihen, että jonottamista kotoutumisen toimenpiteisiin ei muodostuisi ja kaikki, vaikkakin eri lähtötilanteista tulevat kotoutujat, saisivat yhdenvertaisen mahdollisuuden etenemiseen työhön tai opiskeluun. Rahoituksen säästöt vaarantavat systemaattisen kotouttamisen ja sysäävät kustannukset kuntien katettavaksi.

Pakolaisten vastaanoton varautumisen korvausten poistuminen vaarantaa monen kunnan kyvyn vastaanottaa pakolaisia ja tulee kaikissa kunnissa lisäämään sekä kuntien että hyvinvointialueiden kustannuksia. On oletettavissa, että pakolaisten vastaanotto tulee keskittymään suuriin kaupunkeihin, jotka pystyvät varautumisen kustannukset kattamaan etukäteen omista varoistaan. Näin alueelliset erot vastaanotossa ja alueellinen segregatio voivat kasvaa.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä on hyvää se, että kotoutujien omaa vastuuta kotoutumisestaan korostetaan. Tämä vaatii kuitenkin kannusteita ja sitä, että kotoutumisen palvelut taataan riittävällä resurssoinnilla. Nykyiselläänkin ohjaus kannustaa omatoimisuuteen, joten selkeän muutoksen aikaansaaminen vastuunotossa vaatii näkyvät kannusteet, velvoitteet ja riittävät palvelut. Tavoitteet sopivat hyvin normaaliin kotoutumiseen, mutta voivat olla hyvin hankalia niille, joilla oppimisen ja osallistumisen valmiudet ovat heikkoja.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Esityksessä haetaan säästöjä sillä, että uuden kotoutujan alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma tehdään samalla kertaa näin säästään virkailijatyötä. Tosiasiassa alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma usein tehdään kyllä samalla käynnillä, mutta ne ovat molemmat niin laajoja, että joidenkin asiakkaiden on vaikea sisäistää kaikkea läpikäytävää asiaa ja heille asetettuja velvoitteita. Viranomaisen on kuitenkin huolehdittava tarkasti informointivelvollisuudestaan.

Käytännössä säästöä ei tällä prosessin muutoksella kerry. Työmäärä ei muutu sillä tehdäänkö se yhdellä vai kahdella kerralla. Asiakkaan informointi ja ohjaaminen tulee tapahtua niin, että tällä on tosiasialliset mahdollisuudet ymmärtää kaikki hänen kanssaan läpikäytävä asia. Tämä vie paljon aikaa ja monesti toimii paremmin silloin kun keskusteluita on useita ja välissä aikaa sisäistää uutta asiaa. Laadukkaasti tehty alkuvaiheen prosessi on merkityksellisempää kuin tapaamisten määrä.

Muut huomiot

-

Ahomäki Maarit
Lahden kaupungin työllisyyspalvelut